DİNDARLIK TEMELLİ EKRAN KULLANIMI YÖNLENDİRME ÖLÇEĞİ: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

Religion-Based Screen Use Guidance Scale: Development and Validation Study

İdris YAKUT

Dr., Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara, Türkiye.
Dr., Ministry of National Education, Ankara, Türkiye. yakut2094@gmail.com
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-8741-7842, ROR ID: https://ror.org/00jga9g46

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received: 17 Ağustos / August 2025
Kabul Tarihi / Accepted: 13 Kasım/ November 2025
Yayın Tarihi / Published: 31 Aralık / December 2025
Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık / December 2025
Sayı / Number: 28 **Sayfa / Pages:** 397 / 422

Atıf / Citation: Yakut, İdris. "Dindarlık Temelli Ekran Kullanımı Yönlendirme Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması [Religion-Based Screen Use Guidance Scale: Development and Validation Study]". Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [BOZİFDER]-Bozok University Journal of Faculty of Theology [BOZIFDER] 28 (Aralık / December 2025): 397 / 422
https://doi.org/10.51553/bozifder.1767510

Etik Beyan / Ethical Statement: Bu araştırmada yayın etiğine uygun olarak Yozgat Bozok Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu tarafından 16.07.2025 tarihli 27/51 karar numarasıyla Etik Kurul onayı alınmıştır. Çalışma etik kurallara dikkat edilerek hazırlanmıştır. / This research was approved by the Yozgat Bozok University Social and Human Sciences Ethics Committee with decision number 27/51 dated 16.07.2025, in accordance with publication ethics. The study was prepared with attention to ethical rules.
Etik Kurul İzni Durumu / Ethics Committee Approval Status: Bu çalışmada Etik Kurul iznine gerek yoktur.
Etik Bildirim / Complaints: bozokilahiyatdergisi@gmail.com / https://dergipark.org.tr/tr/pub/bozifder/policy
İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.
Telif Hakkı / Copyright: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Öz

Günümüzde teknoloji, bireylerin gündelik yaşam pratiklerini dönüştürürken, dini değerler bu dönüşüm sürecinde rehberlik eden temel referanslardan biri olmayı sürdürmektedir. Dini inanç ve uygulamalar, toplumsal düzenin kurulmasında önemli rol oynamış; bireylerin gündelik yaşam pratiklerini, çocuk yetiştirme biçimlerini ve teknolojiye bakışlarını doğrudan etkilemiştir. Günümüzde çocukların büyük çoğunluğu, teknolojinin yoğun bir şekilde yer aldığı bir çevrede büyümekte ve ekranlar günlük yaşamlarının vazgeçilmez bir parçası haline gelmektedir. Bu durum, onların oyun alışkanlıklarından sosyal becerilerine, öğrenme süreçlerinden değerler dünyasına kadar pek çok alanı etkilemektedir. Dolayısıyla ebeveynlerin çocuklarının ekran kullanımına ilişkin yönlendirme biçimleri, hem akademik başarıları hem de sosyal ve dini değerleri açısından kritik öneme sahiptir. Literatür incelendiğinde, dijital ebeveynlik bağlamında ebeveynlerin dijital farkındalık düzeylerini, teknolojiye yönelik tutumlarını veya dijital becerilerini ölçen farklı ölçeklerin geliştirildiği, ancak dini rehberlik bağlamında ebeveynlerin dindarlık temelli yönlendirme davranışlarını doğrudan ölçen bir ölçeğe rastlanmadığı görülmektedir. Bu eksiklik, çocukların ekran kullanım alışkanlıklarının dini değerler çerçevesinde nasıl yönlendirildiğini ortaya koymada önemli bir boşluk yaratmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın temel amacı, ortaokul öğrencilerinin ekran kullanımına yönelik olarak ailelerinin dindarlık temelli yönlendirme davranışlarını ölçmeye uygun, geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirmektir. Çalışma sürecinde öncelikle kapsamlı bir literatür taraması yapılmış ve uzman görüşleri alınarak 20 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuştur. Geliştirilen taslak ölçek, 5.–8. sınıf düzeyinde öğrenim gören toplam 481 öğrenciye uygulanmıştır. Elde edilen veriler üzerinde Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) gerçekleştirilmiş; analiz sonuçlarına göre KMO değeri 0,911; Bartlett testi sonucu χ^2 = 1045,627 (sd=66; p< 0,01) olarak bulunmuştur. AFA neticesinde faktör yükleri 0,528 ile 0,910 arasında değişen, iki boyutlu ve toplam 10 maddelik bir yapı ortaya çıkmıştır. Ölçeğin Cronbach's Alpha iç tutarlılık katsayısı 0,86 olarak hesaplanmıştır. Ardından AMOS 24.0 programı ile gerçekleştirilen Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA), modelin iyi uyum gösterdiğini ortaya koymuştur (χ^2/df = 1,974; *RMSEA* = 0,071; *CFI* = 0,955; *GFI* = 0,933). Elde edilen bulgular, geliştirilen ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir. Bu ölçek, özellikle dijitalleşen dünyada ebeveynlerin, dini değerleri temel alarak çocuklarının ekran kullanımını yönlendirme biçimlerini değerlendirmede özgün bir katkı sağlamaktadır. Bu çalışmanın, alanyazındaki mevcut boşluğu doldurmaya katkı sağlayacağı ve ilerleyen süreçte ebeveynlere yönelik dini rehberlik çalışmalarını destekleyeceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Sosyolojisi, Dindarlık, Dijital Ebeveynlik, Dini Dijital Rehberlik, Ekran Kullanımı, Ölçek Geliştirme.

Abstract

Today, while technology transforms individuals' daily life practices, religious values continue to serve as one of the fundamental references guiding this transformation process. Religious beliefs and practices have played an important role in establishing social order; they have directly influenced individuals' daily life practices, child-rearing methods, and attitudes towards technology. Today, the vast majority of children are growing up in an environment heavily influenced by technology, and screens have become an indispensable part of their daily lives. This situation affects many areas, from their gaming habits to their social skills, learning processes and values. Therefore, the ways in which parents guide their children's screen use are critically important in terms of both academic achievement and social and religious values. A review of the literature reveals that various scales have been developed to measure parents' levels of digital awareness,

attitudes towards technology, or digital skills in the context of digital parenting, but no scale has been found that directly measures parents' religiously based guidance behaviours in the context of religious guidance. This deficiency creates a significant gap in revealing how children's screen usage habits are guided within the framework of religious values. In this context, the main objective of the study is to develop a valid and reliable scale that is suitable for measuring the religious-based guidance behaviours of families towards their middle school students' screen use. During the study process, a comprehensive literature review was first conducted and expert opinions were sought to create a pool of 20 items. The developed draft scale was applied to a total of 481 students in grades 5–8. Exploratory Factor Analysis (EFA) was performed on the obtained data; according to the analysis results, the KMO value was found to be 0,911; the Bartlett test result was χ^2 = 1045,627 (sd=66; p< 0,01). As a result of EFA, a two-dimensional structure with a total of 10 items emerged, with factor loadings ranging from 0,528 to 0,910. The Cronbach's Alpha internal consistency coefficient of the scale was calculated as 0,86. Subsequently, Confirmatory Factor Analysis (CFA) conducted using the AMOS 24.0 programme revealed that the model showed good fit (χ^2/df = 1,974; *RMSEA* = 0,071; *CFI* = 0,955; *GFI* = 0,933). The findings indicate that the developed scale is a valid and reliable measurement tool. This scale provides a unique contribution in evaluating how parents guide their children's screen use based on religious values, especially in an increasingly digitalized world. This study is expected to contribute to filling the existing gap in the literature and to support future religious guidance programs for parents.
Keywords: Sociology of Religion, Religiosity, Digital Parenting, Religious Digital Guidance, Screen Use, Scale Development.

Giriş

Günümüzde teknoloji, modern yaşamın en belirgin ve yönlendirici unsurlarından biri konumuna gelmiştir. Eğitimden sağlık hizmetlerine, sosyal ilişkilerden bilgiye erişime kadar pek çok alanda önemli kolaylıklar sağlayan teknoloji, özellikle çocukların yaşamında derin etkiler yaratmaktadır. Günümüz çocukları, gündelik yaşamlarının büyük bir bölümünü teknolojik araçlarla iç içe geçirerek büyümektedir. Akıllı telefonlar, tabletler, bilgisayarlar, sosyal medya platformları ve yapay zekâ uygulamaları, artık insan hayatının vazgeçilmez parçaları arasına girmiştir.[1] Bu durum, çocuklarda bilişsel ve iletişimsel sorunların yanı sıra dikkat eksikliği ve asosyallik gibi davranışların da artmasına yol açmaktadır.[2] Çocukların dijital dünyadaki etkileşimleri, teknoloji bağımlılığı,

[1] Veli Furkan Çamalan - Elif Demirbaş, "Çocuklarda Teknolojinin Getirdiği Risklerden Kaçınma ve Bilinçli İnternet Kullanımını Destekleyen Çalışmalar", *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi* 13 (2024), 32.

[2] Rupesh Enagandula vd., "Study of Internet Addiction in Children with Attention-Deficit Hyperactivity Disorder and Normal Control", *Industrial Psychiatry Journal* 27/1 (2018), 110-114.

siber zorbalık, mahremiyet ihlalleri ve etik değerlerin zayıflaması gibi olumsuzluklarla şekillenebilmektedir. Bu nedenle ebeveynlerin yalnızca denetim sağlamakla yetinmeyip, çocuklarını etik ve ahlaki değerler doğrultusunda yönlendirerek dijital ortamda sağlıklı bireyler olarak gelişmelerine katkıda bulunmaları önem taşımaktadır.[3]

Geçmişte çocukların sosyalleşme süreçleri sokak oyunları ve yüz yüze etkileşimlerle şekillenirken, günümüzde bu süreçler dijital oyunlar ve sosyal medya platformları aracılığıyla gerçekleşmektedir.[4] Bu dönüşüm, ebeveynlerin sorumluluklarını da değiştirerek onları, geçmişte çocuklarını dışarıdaki fiziksel risklerden koruma görevinden; günümüzde, ev ortamında dahi siber zorbalık, dijital bağımlılık ve mahremiyet ihlali gibi tehlikelerden koruma sorumluluğuna taşımıştır. Dolayısıyla ebeveynlik becerileri, dijital çağın sunduğu imkânlar ve tehditler doğrultusunda yeniden şekillenmektedir. Dijital dünyaya doğmuş olsalar dahi bu dünyayı eleştirel biçimde anlamlandırma kapasiteleri sınırlı kalan çocukların yalnızca denetlenmesi değil, aynı zamanda rehberlik edilerek sağlıklı dijital vatandaşlık bilincine sahip bireyler olarak yetiştirilmeleri gerekmektedir.[5]

Dindarlık, bireyin dine atfettiği anlam, din algısı ve kişisel farklılıklar doğrultusunda biçimlenen çok boyutlu bir olgudur.[6] Bireysel, psikolojik, kültürel ve toplumsal yönleriyle dindarlık; kutsal olanla kurulan ilişkinin derinliği ve sürekliliğini belirler,[7] yaşamın tüm alanlarını kuşatan içsel bir yönelim olarak bireyin değer sistemini şekillendirir.[8] Psikoloji ve din sosyolojisi literatüründe dindarlık, kimi zaman bireyin inanç ve ibadet pratiği üzerinden özsel (substantif), kimi zaman da toplumsal işlevle-

[3] Hamza Aktaş, "Dijital Dünyada Çocuk Eğitimi: Ebeveynlerin Dini Rehberlik Rolü", *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [BOZİFDER]* 27 (2025), 146.

[4] Murat Canpolat - Cemal Karadaş, "A Mixed Method Research on Increasing Digital Parenting Awareness of Parents.", *Education and Information Technologies* 29/6 (2023), 6683-6704.

[5] Bayzan Şahin - Dilek Uludaşdemir, "Dijital Ebeveynlik ve Ebeveyn Arabuluculuğu", *Dijitalleşmenin İnsani Boyutu*, ed. Şahin Bayzan vd. (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2024), 33-70.

[6] Selahattin Yakut, *Ahlaki Zekâ, Din ve Dindarlık (Psikososyal Bir Bakış)* (Ankara: İKSAD Publishing House, 2022), 63.

[7] Hakkı Karaşahin, "Din Sosyolojisinde Dindarlığın Ölçülmesi Problemi Üzerine Bir Araştırma", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 49/1 (2008), 191-200.

[8] Selahattin Yakut, "Mevsimsellik ve Dindarlık İlişkisi", *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi* 16/27 (2020), 374.

ri bakımından işlevsel (fonksiyonel) bir olgu olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda dindarlık, hem bireysel anlam arayışını hem de toplumsal uyumu destekleyen bir değer yönelimi olarak değerlendirilebilir.[9] Dinî rehberlik ise bireyin doğru ve yanlışı ayırt etmesine yardımcı olan, yaşamında değerler sisteminin oluşumunu destekleyen bir yönlendirme sürecidir. Dijital çağda çocuklar, hızlı bilgi akışı ve sanal etkileşimler arasında çeşitli etik ikilemlerle karşılaşmakta ve manevi boyutu geri planda bırakma riski taşımaktadır. Bu noktada dinî rehberlik, çocukların teknoloji kullanımını yalnızca teknik becerilerle sınırlı görmeyip; adalet, sorumluluk, mahremiyetin korunması ve başkalarına zarar vermeme gibi ahlaki ilkelere dayalı bir bilinçle yönlendirmeyi amaçlar. Ebeveynlerin bu sürece aktif katılımı, hem dinî rehberliğin çocuklara etkili biçimde aktarılmasını hem de onların sağlıklı bir dijital kimlik geliştirmelerini sağlar. Bu bağlamda, ebeveynlerin çocuklarına sağladığı dinî rehberliğin ekran kullanımı üzerindeki etkilerini ölçmeye yönelik geçerli ve güvenilir bir araç geliştirmek; hem çocukların dijital dünyadaki davranışlarını değerlendirmek hem de dinî rehberlik sürecinin somut çıktıları üzerine bilgi sağlamak açısından önem taşımaktadır. Bu amaç doğrultusunda, çalışmanın temel hedefi "Dindarlık Temelli Ekran Kullanımı Yönlendirme Ölçeği"ni geliştirmektir.

Literatür incelendiğinde, ebeveynlerin dijital dünyadaki rollerini ele alan çeşitli ölçek ve araştırmaların bulunduğu görülmektedir. Örneğin, "Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği"; "verimli kullanım", "risklerden koruma", "model olma" ve "dijital ihmal" boyutlarıyla ebeveynlerin farkındalık düzeylerini ölçmeyi amaçlamaktadır.[10] "Dijital Ebeveynlik Öz Yeterlilik Ölçeği" ise "dijital okuryazarlık", "dijital güvenlik" ve "dijital iletişim" boyutlarıyla anne-babaların dijital ebeveynlik yeterliliklerini değerlendirmeye yöneliktir.[11] Türkçeye uyarlanan "Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği (DETÖ)" ise "dijital medyanın etkili kullanımını onayla-

[9] Abdurrrahman Kurt, *Din Sosyolojisi* (Bursa: Sentez Yayıncılık, 2018), 29-39.

[10] Abdullah Manap - Emine Durmuş, "Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeğinin Geliştirilmesi", *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 21/2 (2020), 978-993.

[11] Fatih Yaman, *Türkiye'deki Ebeveynlerin Dijital Ebeveynlik Öz Yeterliliklerinin İncelenmesi* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018).

ma" ve "dijital medyanın risklerinden koruma" boyutlarıyla ebeveynlerin dijital araçlara yönelik tutumlarını ölçmektedir.[12] Dijital ebeveynlikte dini tutumlar üzerine yapılan bir araştırmada ise ebeveynlerin dijital ebeveynlik süreçlerinde dini açıdan kaygılı, kaderci, bilinçli-kontrollü ve reaksiyoner-yasaklayıcı davranış tarzları sergileyebildikleri; özellikle dini hassasiyete sahip ebeveynlerin çocuklarının dijital platformlarda geçirdikleri zaman ve etkileşimler konusunda belirgin dini endişelere sahip oldukları ve buna bağlı olarak tutumlarının farklılaşabildiği ortaya konmuştur.[13] Ebeveynlerin, çocuklarının dijital araç ve platformları kullanma biçimlerini yönlendirme sürecinde dini rehberlik rollerini nasıl üstlenebilecekleri üzerine gerçekleştirilen bir diğer çalışmada ise bu konu ele alınmış; bu bağlamda karşılaşılan temel zorluklar ve çözüm önerileri tartışılmıştır. Söz konusu araştırmada, dini rehberliğin ebeveynlerin teknoloji kullanımına yönelik tutumlarında önemli bir işlev gördüğünü; ahlaki değerlerin teknolojiyle ilişkilendirilmesi, çocukların dijital ortamda bilinçlendirilip yönlendirilmesi ve kullanımda ölçülülüğün sağlanması gibi boyutların öne çıktığı görülmektedir.[14]

Sonuç olarak bu çalışma, dijital ebeveynlik literatüründe dindarlık temelli yönlendirme davranışlarını doğrudan ölçen ilk ölçek girişimlerinden biri olması bakımından özgün bir nitelik taşımaktadır. Mevcut ölçekler genellikle ebeveynlerin dijital farkındalık, öz yeterlilik veya tutum düzeylerine odaklanırken, bu araştırma, dini değerlerin ebeveyn rehberliği sürecindeki belirleyici rolünü ölçülebilir bir forma dönüştürmektedir. Bu yönüyle çalışma, din sosyolojisi, dijital medya ve eğitim bilimleri kesişiminde yer alan çok boyutlu bir bakış açısı sunarak hem teorik hem de pratik düzeyde özgün bir katkı sağlamaktadır. Ayrıca, geliştirilen ölçek, ailelerin dini rehberlik rollerinin dijital çağda nasıl dönüştüğünü anlamaya yönelik ampirik araştırmalara da temel oluşturma potansiyeline sahiptir. Bu doğrultuda araştırma şu soruya yanıt aramaktadır: Ailelerin

[12] Gamze İnan Kaya vd., "Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 46 (2018), 149-173.

[13] Nimet Ferah, "Dijital Ebeveynlikte Dini Tutumlar Üzerine Nitel Bir Araştırma", *Eskiyeni* 49 (2023), 393-416.

[14] Aktaş, "Dijital Dünyada Çocuk Eğitimi: Ebeveynlerin Dinî Rehberlik Rolü".

dindarlık temelli yönlendirme davranışları, çocukların ekran kullanımına nasıl yansımaktadır?

1. Yöntem

1. 1. Örneklem Grubu

Örneklem grubunu oluşturan 481 katılımcıdan elde edilen veriler üç farklı aşamada kullanılmıştır. Bu bağlamda açımlayıcı faktör analizi (AFA) için 190, doğrulayıcı faktör analizi için 190 ve ölçeğin test-tekrar test güvenirliği için ise 101 katılımcının verilerinden yararlanılmıştır. Katılımcı sayıları, ölçek madde sayısının beş-on katı kadar olmasına dikkat edilerek belirlenmiştir.[15]

Açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri için kullanılan verilerin toplandığı katılımcıların demografik bilgileri Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Örneklem Grubunun Demografik Özellikleri

Değişken	Grup	N	%
Cinsiyet	Kadın	258	53,6
	Erkek	223	46,4
Sınıf Düzeyi	5. sınıf	165	34,3
	6. sınıf	163	33,9
	7. sınıf	110	22,9
	8. sınıf	43	8,9
Anne Eğitim düzeyi	İlkokul	102	21,2
	Ortaokul	117	24,3
	Lise	137	28,5
	Ön lisans	55	11,4
	Lisans	55	11,4
	Yüksek lisans/ Doktora	15	3,2
Baba Eğitim Düzeyi	İlkokul	62	12,9
	Ortaokul	67	13,9
	Lise	172	35,8
	Ön lisans	45	9,3
	Lisans	101	21
	Yüksek lisans/ Doktora	34	7,1
Aile Gelir Durumu	Düşük	38	7,9
	Orta	375	78
	Yüksek	68	14,1

[15] Abdullah Can, *Spss ile Bilimsel Araştırma Süresince Nicel Veri Analizi* (Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2016), 319; Robert F. DeVellis, *Ölçek Geliştirme: Kuram ve Uygulamalar*, çev. Tarık Totan (Ankara: Nobel Yayıncılık, 2014), 157.

Tablo 1 incelendiğinde katılımcıların %53,6'sının kadın, %46,4'ünün erkek; %34,3'ünün 5. sınıf, %33,9'unun 6. sınıf, %22,9'unun 7. Sınıf ve %8,9'unun 8. sınıf olduğu görülmektedir. Ayrıca çalışmaya katılan ortaokul öğrencilerinin anne eğitim düzeyleri incelendiğinde %21,2'sinin ilkokul, %24,3'ünün ortaokul, %28,5'inin lise, %11,4'ünün ön lisans, %11,4'ünün lisans ve %3,2'sinin yüksek lisans/doktora mezunu olduğu saptanmıştır. Yine katılımcıların baba eğitim düzeyleri incelendiğinde %12,9'unun ilkokul, %13,9'unun ortaokul, %35,8'inin lise, %9,3'ünün ön lisans, %21'inin lisans ve %7,1'inin yüksek lisans/doktora mezunu olduğu belirlenmiştir. Aynı şekilde katılımcıların %7,9'unun aile gelir durumunun düşük, %78'inin orta ve %14,1'inin yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

1.2. Ölçek Geliştirme Süreci

Ailelerin dindarlık düzeylerinin çocuklarının dijital medya ve ekran kullanımı üzerindeki etkilerini analiz etmeye yönelik bir ölçek geliştirmek amacıyla tasarlanan çalışmada ilk adım olarak dijital ebeveynlik, dindarlık, dini rehberlik ve medya kullanımı konularında yayımlanmış ulusal ve uluslararası araştırmalar incelenmiş; özellikle ebeveyn yönlendirmesi, dini değer aktarımı ve ekran kullanımıyla ilişkili ölçek maddeleri ve temalar analiz edilmiştir. Ardından ölçek geliştirme sürecinde takip edilmesi gereken madde havuzu oluşturma, uzman görüşü alma, ön deneme uygulaması ve geçerlik-güvenirlik testi aşamaları takip edilmiştir.[16] Birinci aşama olan madde havuzu oluşturmada literatürden faydalanılarak 40 ifade içeren bir ön madde listesi oluşturulmuştur. Ardından bu ifadeler, kavramsal benzerlik ve içerik tekrarı dikkate alınarak sadeleştirilmiş ve 20 maddelik taslak madde havuzu hazırlanmıştır. Oluşturulan taslak form, 5 alan uzmanına (2 Din Sosyolojisi, 1 Eğitim Bilimleri, 1 Psikoloji, 1 Ölçme ve Değerlendirme alanı) gönderilerek değerlendirmeleri istenmiştir. Uzmanlar, her bir maddeyi "açıklık", "kapsam uygunluğu", "alanı temsil yeterliliği", "ölçme amacına uygunluk" ve "dil anlaşılırlığı"

[16] Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi, Kavramlar, İlkeler, Teknikler* (Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık, 1995), 139-143.

ölçütlerine göre 1–4 arası puanladıkları bir form aracılığıyla geri bildirimde bulunmuşlardır. Uzman değerlendirmeleri sonucunda, kapsam geçerlik oranı (KGO) hesaplanmış ve 0,80'in altında kalan dört madde elenmiştir. Benzer içeriğe sahip üç madde birleştirilerek ölçeğin kapsam geçerliği korunmuştur. Böylece, 13 maddeden oluşan aday ölçek formu[17] elde edilmiştir. Bu form farklı demografik özelliklere sahip 190 ortaokul öğrencisine pilot uygulamayla birlikte nihai çalışma gerçekleştirilmiştir. Dindarlık Temelli Ekran Kullanımı Yönlendirme Ölçeği sorularının birbiriyle ilişkili olması durumunda Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) sırasında önerilen[18] Promax eğik döndürme yöntemi uygulanmıştır. Faktör analizi sonucunda madde yük değerleri 0,40'ın altında olan 2 madde ile aynı anda iki faktörde yüksek değer alan bir madde analiz dışına çıkarılarak yeniden Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) yapılmış ve iki faktörlü 10 maddeden oluşan ölçeğin son hali ortaya çıkmıştır.

Açımlayıcı Faktör Analizinden sonra ölçeğin son hali 190 kişilik yeni bir gruba uygulanmış ve elde edilen verilerle Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) uygulanmıştır. Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) için gerekli örneklem büyüklüğüne ilişkin literatürde farklı görüşler bulunmakla birlikte, birçok araştırmacı 100–200 kişilik örneklemleri kabul edilebilir düzeyde değerlendirmektedir.[19] Yine Stevens, her bir madde için 5–20 katılımcının yeterli olduğunu belirtmektedir.[20] Bu çalışmada 20 maddelik form 190 kişilik bir örneklem üzerinde test edilmiş; madde başına düşen yaklaşık 9–10 katılımcı oranı, DFA için önerilen sınırlar içindedir. Dolayısıyla, elde edilen örneklem büyüklüğü modelin istatistiksel olarak test

[17] Halil Yurdugül, "Ölçek Geliştirme Çalışmalarında Kapsam Geçerliği İçin Kapsam Geçerlik İndekslerinin Kullanılması", XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi (Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 2005), 771-774.

[18] Şener Büyüköztürk, "Faktör Analizi: Temel Kavramlar ve Ölçek Geliştirmede Kullanımı", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi* 32/32 (2002), 476-477.

[19] James C. Anderson - David W. Gerbing, "The Effect of Sampling Error on Convergence, Improper Solutions, and Goodness-of-Fit Indices for Maximum Likelihood Confirmatory Factor Analysis", *Psychometrika* 49/2 (1984), 155-173; Anne Boomsma, "Nonconvergence, Improper Solutions, and Starting Values in Lisrel Maximum Likelihood Estimation", *Psychometrika* 50/2 (1985), 229-242.

[20] James P. Stevens, *Applied Multivariate Statistics for the Social Sciences* (New York: Psychology Press, 2001).

edilmesi için yeterli gücü sağlamaktadır. Uygulama sonucunda ölçeğin uyumlu bir yapı gösterdiği görülmüştür.

1.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Hazırlanan taslak ölçek, Yozgat Bozok Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu'nun 16/07/2025 tarihli ve 27/51 karar numaralı etik onayı ve araştırma izni doğrultusunda, Ankara ili Polatlı ilçesindeki bir devlet ortaokulunda öğrenim gören 481 öğrenciye çevrimiçi olarak uygulanmıştır. Analiz sürecinde, verilerin değerlendirilmesi için SPSS 22.0 ve AMOS 24.0 programlarından faydalanılmıştır. Dindarlık Temelli Ekran Kullanımı Yönlendirme Ölçeği'nin yapı geçerliliğini tespit etmek amacıyla yapılan faktör analizinde KMO ve Bartlett testi sonuçları dikkate alınarak değerlendirilmiş ve yorumlanabilir olduğu sonucuna varılmıştır.

Likert tipi ölçek geliştirme yöntemine göre hazırlanan ölçek maddelerinde "Kesinlikle katılmıyorum, Katılmıyorum, Kararsızım, Katılıyorum ve Tamamen katılıyorum" seçenekleri yer almakta ve her bir seçeneğe 1'den 5'e kadar puan değeri atanmıştır. Bu doğrultuda ölçekten alınabilecek minimum puan 10 iken maksimum puan 50'tır.

2. Bulgular

2.1. Geçerliğe Yönelik Bulgular

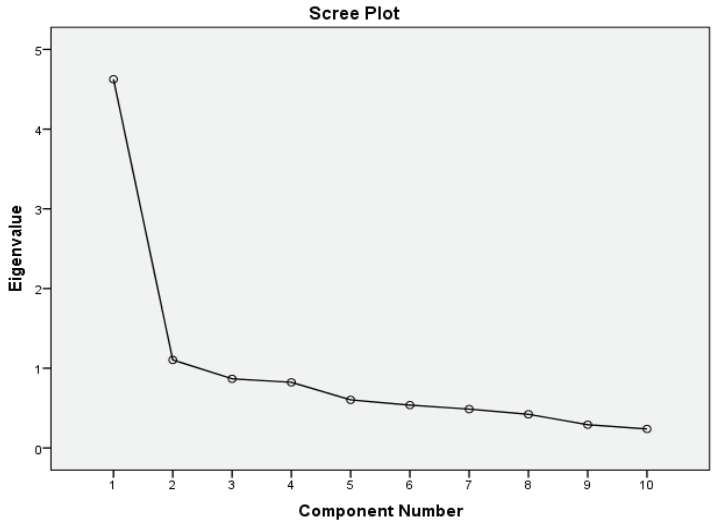
Dindarlık Temelli Ekran Kullanımı Yönlendirme Ölçeği geçerlik çalışmasının ilk aşamasında verilerin faktör analizine uygunluğu test edilmiş ve KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) Örneklem Yeterlilik Testi ve Bartlett Küresellik Testi değerleri kontrol edilmiştir. KMO testinden elde edilen değerler için 0,80 ve üzeri "mükemmel", 0,70-0,80 arası "iyi", 0,60-0,70 arası "orta", 0,50-0,60 arası "kötü" ve 0,50'nin altı "kabul edilemez" olarak nitelendirilmektedir.[21] Bu doğrultuda Dindarlık Temelli Ekran Kullanımı Yönlendirme Ölçeğinin Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri 0,911 ve Barlett Küresellik Testi sonucu 1045,627 olarak hesaplanmış, chi-square değerinin anlamlı ($p<0,05$) olduğu tespit edilmiştir.

[21] Beril Durmuş vd., *Sosyal Bilimlerde Spss'le Veri Analizi* (İstanbul: Beta Basım Yayın, 2013).

Tablo 2. Kaiser-Meyer- Olkin ve Bartlett Küresellik Testi Değerleri

Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) Testi	Bartlett Küresellik Testi		
	x^2	Sd	p
,911	1045,627	66	,000

Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) sürecinde, ölçekte yer alacak maddelerin madde-toplam korelasyonlarının .30'un üzerinde olmasına ve özdeğerlerinin 1'in üzerinde olmasına dikkat edilmiştir. Ölçekte yer alacak faktör sayısının belirlenmesinde ise yamaç birikinti testi (scree plot) dikkate alınmıştır. Yamaç birikinti testinde, özdeğeri yüksek olan faktörler dikey eksende ayrışırken, özdeğeri düşük olanlar grafiğin yatay eksenine doğru sıralanmakta ve bu kırılma noktası faktör sayısının belirlenmesine yardımcı olmaktadır. Dindarlık Temelli Ekran Kullanımı Yönlendirme Ölçeği'ne ilişkin yamaç birikinti testi sonucunda da, özdeğeri 1'in üzerinde olan iki faktör belirlenmiş ve bu bulgu, ölçeğin iki boyutlu yapısını destekler niteliktedir. İlgili kırılma noktasını gösteren grafik Şekil 1'de sunulmuştur.

Şekil 1. Dindarlık Temelli Ekran Kullanımı Yönlendirme Ölçeğinin Yamaç Birikinti Grafiği

Yamaç birikinti grafiği incelendikten sonra, maddelerin hangi faktörlerde yoğunlaştığını belirlemek amacıyla Component Matrix (Bileşen Matrisi) tablosu değerlendirilmiştir. Ölçeğin birden fazla boyutu kapsadığı gözlemlendiğinden, faktör yapısını daha net yorumlayabilmek amacıyla rotasyon (döndürme) işlemi uygulanmıştır. Döndürme tekniği olarak faktörler arasında korelasyon olasılığı göz önünde bulundurularak Promax (eğik döndürme) yöntemi tercih edilmiştir. Bu yöntem, ilişkili faktörlerin bulunduğu ölçeklerde daha uygun sonuçlar vermekte ve faktör yüklerinin daha doğru yorumlanmasına imkân tanımaktadır.[22] Rotasyon işlemi sonucunda elde edilen özdeğerler, faktör yükleri, açıklanan varyans oranları ve toplam açıklanan varyans değerleri Tablo 3'te ayrıntılı şekilde sunulmuştur.

Tablo 3: Faktörlere Ait Özdeğerler ve Açıklanan Varyans Yüzdeleri

Bileşen	Başlangıç Özdeğerleri			Yüklenen Faktörlerin Karelerinin Dağılımı			Rotasyon Sonrası Dağılım
	Toplam	Varyans (%)	Birikimli (%)	Toplam	Varyans (%)	Birikimli (%)	Toplam
1	4,625	46,255	46,255	4,625	46,255	46,255	4,359
2	1,104	11,043	57,298	1,104	11,043	57,298	3,098

Tablo 3 incelendiğinde ölçek maddelerinin özdeğeri 1'in üzerinde olan iki faktör altında toplandığı ve bu iki faktörün birlikte toplam varyansın %57,30'unu açıkladığı belirlenmiştir. Bu oran, sosyal bilimlerde kabul edilen %40–60 açıklanan varyans aralığının üzerinde yer almakta olup, ölçeğin faktör yapısının yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir.[23]

Faktör analizi sonucunda elde edilen "Döndürülmüş Bileşen Matrisi" (Rotated Component Matrix) değerleri Tablo 4'te sunulmuştur. Bu

[22] Silvia Grieder - Markus D. Steiner, "Algorithmic Jingle Jungle: A Comparison of Implementations of Principal Axis Factoring and Promax Rotation in R and SPSS", *Behavior Research Methods* 54 (2022), 54-74.

[23] M. Murat Yaşlıoğlu, "Sosyal Bilimlerde Faktör Analizi ve Geçerlilik: Keşfedici ve Doğrulayıcı Faktör Analizlerinin Kullanılması", *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi* 46 (2017), 77.

dağılımlar, DTEKYÖ'nün iki faktörlü yapısının geçerli ve anlamlı bir yapısal bütünlük sergilediğini göstermektedir.

Tablo 4: Bileşenler Matrisi (Component Matrix)

	Maddeler	1 (Dini-Ahlaki Dijital Rehberlik)	2 (Dindarlık Temelli Dijital Denetim)
1	Ailem, dijital ortamları kullanırken dini ve ahlaki kurallara uyarak bana örnek olur.	,910	
2	Ailem, dijital ortamlarda mahremiyet kurallarına uymamı önemser.	,846	
3	Ailem, çevrimiçi ortamda saygılı ve edepli davranmam gerektiğini öğretir.	,836	
4	Ailem, dijital ortamlardaki ahlaki tehlikelere karşı beni bilinçlendirir.	,810	
5	Ailem, dini içerikli dijital programları izlememi ve uygun dijital uygulamaları kullanmamı teşvik eder.	,689	
6	Ailem, dijital ortamlarda karşılaştığım içeriklerle ilgili dini ve ahlaki değerlendirmeler yapmam için beni yönlendirir.	,528	
7	Ailem, ekran kullanımımı "vakit israfı" olarak değerlendirir.		,784
8	Ailem, özel günlerde (Cuma, kandil vb.) ekran kullanımıma daha fazla dikkat eder.		,713
9	Ailem, ekran süresinin azaltılmasının manevi huzur getireceğini düşünür.		,653
10	Ailem, ekran başında geçirdiğim zamanı sınırlarken dini kuralları da gerekçe gösterir.		,540

Yapılan faktör analizi sonucunda, birinci faktörün 6 maddeden oluştuğu ve madde yük değerlerinin 0,528 ile 0,910 arasında değiştiği, ikinci faktörün ise 4 maddeden oluştuğu ve yük değerlerinin 0,540 ile 0,784 arasında değiştiği belirlenmiştir. Maddelerin içerikleri incelendiğinde, birinci faktörün dijital ortamda dini ve ahlaki yönlendirme, örneklik ve bilinçlendirme davranışlarını kapsadığı, ikinci faktörün ise ekran süresine yönelik dini gerekçeli sınırlama ve zaman düzenlemelerini içerdiği görülmektedir. Bu doğrultuda faktörler sırasıyla "Dini-Ahlaki Dijital Rehberlik" ve "Dindarlık Temelli Dijital Denetim" olarak isimlendirilmiştir.

Araştırmada faktör yüklerinin 0,528 ile 0,910 arasında değiştiği gözlemlenmiştir. Bu değerler, ölçeğin maddelerinin ilgili faktörlerle yüksek düzeyde ilişkili olduğunu ve yapı geçerliliğinin güçlü olduğunu göstermektedir.[24]

Bir ölçeğin yapı geçerliğini değerlendirme yollarından biri, alt boyutlar arasında anlamlı ve tutarlı ilişkilerin bulunup bulunmadığını incelemektir. Bu doğrultuda, Dindarlık Temelli Ekran Kullanımı Yönlendirme Ölçeği'nin alt faktörleri arasındaki ilişkileri ortaya koymak amacıyla Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Elde edilen korelasyon katsayıları, ölçeğin alt boyutlarının birbirleriyle anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu ve bütüncül bir yapıyı yansıttığını göstermektedir. İlgili bulgular Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5: DTEKYÖ Alt Faktörleri Arasındaki Pearson Korelasyon Katsayıları

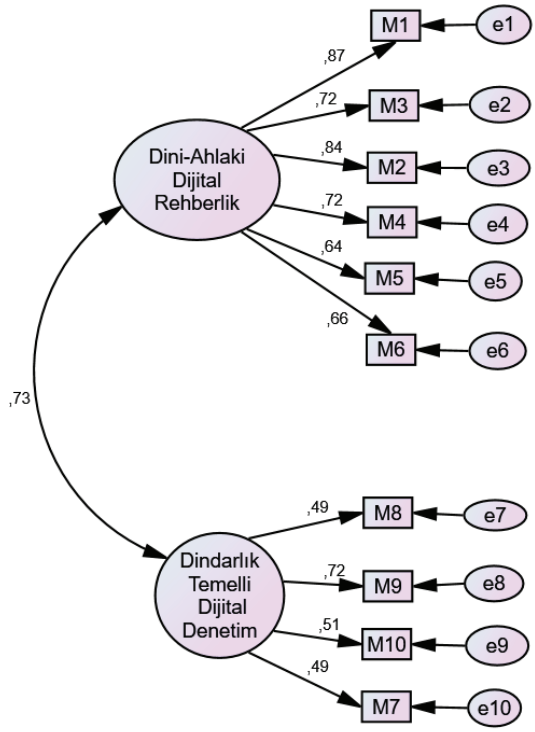
Faktör		Dini-Ahlaki Dijital Rehberlik	Dindarlık Temelli Dijital Denetim
Dini-Ahlaki Dijital Rehberlik	Pearson Korelasyonu (r)	1	,572**
	Anlamlılık (p)		,000
Dindarlık Temelli Dijital Denetim	Pearson Korelasyonu (r)	,572**	1
	Anlamlılık (p)	,000	
** Korelasyon 0,01 düzeyinde anlamlıdır.			

Tablo 5'e göre Dini-Ahlaki Dijital Rehberlik ve Dindarlık Temelli Dijital Denetim faktörleri arasındaki ilişki incelendiğinde, Pearson Korelasyon Katsayısı (r) değerinin 0,572 olduğu ve bu korelasyonun 0,01 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir (p=0,000). Bu sonuç, Dini-Ahlaki Dijital Rehberlik ile Dindarlık Temelli Dijital Denetim faktörleri arasında orta düzeyde ve pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunduğunu ortaya koymaktadır. Korelasyon katsayısının 0,50'nin altında olması iliş-

[24] Şener Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı* (Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2020), 134.

kiyi düşük, 0,50–0,70 aralığında olması orta ve 0,70'in üzerinde olması ise yüksek düzeyde ilişki olarak değerlendirilir.[25]

Çalışmanın nihai aşamasında, verilerin açımlayıcı faktör analizinde ortaya çıkan çoklu faktör yapısına ne ölçüde uyum sağladığını test etmek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi (DFA) uygulanmıştır. DFA işlemi AMOS 24 programı kullanılarak gerçekleştirilmiş ve analiz sonucunda hiçbir maddenin faktör yükünün 0,40'ın altında olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca faktörler arasında anlamlı ilişkiler bulunmuş; korelasyon katsayılarının 0,49 ile 0,87 arasında değişiklik gösterdiği tespit edilmiştir. Bu bulgular, modelde yer alan faktörlerin orta ile yüksek düzeyde birbiriyle ilişkili olduğunu ve ölçeğin yapısal tutarlılığını desteklediğini göstermektedir.

Şekil 2. Dindarlık Temelli Ekran Kullanımı Yönlendirme Ölçeği DFA Değerleri

[25] Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, 32.

Şekil 2'de yer alan standardize edilmiş katsayılar incelendiğinde, Dini-Ahlaki Dijital Rehberlik boyutunun gözlenen değişkenlerle ilişkilerinin sırasıyla 0,87 – 0,72 – 0,84 – 0,72 – 0,64 ve 0,66; Dindarlık Temelli Dijital Denetim boyutunun ise 0,49 - 0,72 - 0,51 ve 0,49 faktör yük değerlerine sahip olduğu görülmektedir. Bu değerler, tüm maddelerin ilgili faktörleri güçlü biçimde temsil ettiğini göstermektedir. Ayrıca gizil değişkenler (iki faktör) arasındaki standardize edilmiş korelasyon katsayısının 0,73 olduğu, yani faktörler arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunduğu saptanmıştır. Bununla birlikte, yalnızca faktör yükleri değil, aynı zamanda genel modelin veriyle ne ölçüde örtüştüğünü gösteren uyum indekslerinin de değerlendirilmesi gerekmektedir. Buna bağlı olarak, doğrulayıcı faktör analizi ile elde edilen model uyum indekslerine ilişkin sonuçlar Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. DTEKYÖ'nün İki Faktörlü Yapısına Ait Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum İndeksleri

Uyum İndeksi	Mükemmel düzey	Kabul Edilebilir Düzey	Araştırma Sonucu Oluşan Değerler	Sonuç
x^2/sd	$0 \leq x^2/sd < 2$	$2 \leq x^2/sd \leq 5$	1,974	Mükemmel düzey
RMSEA	0,00≤RMSEA≤0,05	0,05≤RMSEA≤0,08	0,071	Kabul edilebilir
SRMR	0,00≤SRMR≤0,05	0,05≤SRMR≤0,10	0,0489	Mükemmel düzey
NFI	0,95≤NFI≤1,00	0,90≤NFI≤0,95	0,914	Kabul edilebilir
CFI	0,95≤CFI≤1,00	0,90≤CFI≤0,95	0,955	Mükemmel düzey
GFI	0,95≤GFI≤1,00	0,90≤GFI≤0,95	0,933	Kabul edilebilir
IFI	0,95≤IFI≤1,00	0,90≤IFI≤0,95	0,956	Mükemmel düzey
TLI/NNFI	0,95≤TLI≤1,00	0,90≤TLI≤0,95	0,940	Kabul edilebilir
PGFI	0,95≤PGFI≤1,00	0,50≤PGFI≤0,95	0,577	Kabul edilebilir
PNFI	0,95≤PNFI≤1,00	0,50≤PNFI≤0,95	0,691	Kabul edilebilir

Tablo 6 incelendiğinde Hata Kareleri Ortalamasının Karekökü (SRMR), Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI) ve Fazlalık Uyum İndeksi (IFI) değerlerinin mükemmel uyum gösterdiği görülmektedir. Tahmin

Hatalarının Ortalamasının Karekökü (RMSEA), Normlaştırılmış Uyum İndeksi (NFI), Uyum İyiliği İndeksi (GFI), Turker-Lewis İndeksi veya Normlaştırılmamış Uyum İndeksi (TLI/NNFI), Sıkı İyilik indeksi (PGFI) ve Sıkı Normlaştırılmış Uyum İndeksi (PNFI) değerlerinin kabul edilebilir düzeyde uyum sağladığı söylenebilir. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda oluşturulan modelin veriye uyum sağladığı ve iki faktörlü yapının doğrulandığını söylemek mümkündür.[26]

2.2. Güvenirliğe Yönelik Bulgular

Faktör analizi sonrasında, ölçekte yer alan her bir alt boyutun güvenirliğinin ayrı ayrı belirlenmesi önem arz etmektedir.[27] Ölçek geliştirme sürecinde en sık başvurulan iç tutarlılık yöntemlerinden biri olan Cronbach's Alpha katsayısı, bu çalışmada da güvenirliği değerlendirmek amacıyla kullanılmıştır.[28] Bu kapsamda hem ölçeğin geneline hem de alt boyutlarına ilişkin Cronbach's Alpha değerleri hesaplanmıştır. Bu değerlere ilişkin bilgiler Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Ölçek Faktörlerine İlişkin Güvenirlik Katsayıları

	Madde Sayısı	Cronbach's Alpha
Dini-Ahlaki Dijital Rehberlik	6	0,88
Dindarlık Temelli Dijital Denetim	4	0,74
Dindarlık Temelli Ekran Kullanımı Yönlendirme Ölçeği	10	0,86

Tablo 7'de her bir faktöre ait iç tutarlılık düzeyleri ayrı ayrı raporlanmıştır. Ölçeğin iki faktöründen elde edilen Cronbach's Alpha katsayıları sırasıyla; birinci faktör için $\alpha = 0,88$, ikinci faktör için $\alpha = 0,74$ ve

[26] Barbara G. Tabachnick - Linda S. Fidell, *Using Multivariate Statistics* (Boston: Allyn and Bacon, 2007).

[27] Durmuş vd., *Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi*.

[28] Sait Çüm - Nizamettin Koç, "Türkiye'de Psikoloji ve Eğitim Bilimleri Dergilerinde Yayımlanan Ölçek Geliştirme ve Uyarlama Çalışmalarının İncelenmesi", *Eğitim Bilimleri ve Uygulama* 12/24 (2013), 115-135; Meltem Acar Güvendir - Yeşim Özer Özkan, "Türkiye'deki Eğitim Alanında Yayımlanan Bilimsel Dergilerde Ölçek Geliştirme ve Uyarlama Konulu Makalelerin İncelenmesi", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 14/52 (2015), 23-33.

ölçeğin tümü için α = 0,86 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlar, her bir faktörün kendi içerisinde homojen bir yapıya sahip olduğunu ve katılımcı yanıtlarının tutarlı olduğunu göstermektedir. Literatürde, Cronbach's Alpha değerinin 0,70 ve üzeri olması, ölçme aracının güvenilir olarak kabul edilmesi için yeterli görülmektedir.[29] Bu bağlamda, ölçeğin tüm alt faktörleri ve kendisi güvenilirlik açısından kabul edilebilir düzeydedir.

Korelasyon analizleri, ölçeklerin güvenirlik düzeylerini değerlendirmede sıkça başvurulan yöntemler arasındadır. Bu çalışmada, Cronbach's Alpha katsayısının yanı sıra her bir maddenin toplam puanla olan ilişkisini belirlemek amacıyla düzeltilmiş madde-toplam korelasyonları hesaplanmıştır. Madde-toplam korelasyonu, ilgili maddenin ölçme aracının bütününe ne ölçüde katkı sağladığını göstermektedir. Bu korelasyonun yüksek ve pozitif yönde olması, maddenin ölçeğin genel yapısıyla tutarlı olduğunu ve benzer davranış örüntülerini ölçtüğünü göstermektedir.[30] Alanyazında, madde-toplam korelasyonunun 0,30 ve üzerinde olması, o maddenin ölçme aracı açısından yeterli ve güvenilir kabul edilmesi için yeterli görülmektedir.[31] Dindarlık Temelli Ekran Kullanımı Yönlendirme Ölçeği'ne ait maddelerin düzeltilmiş madde-toplam korelasyon değerleri Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8. Dindarlık Temelli Ekran Kullanımı Yönlendirme Ölçeği Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonu

1.Faktöre Ait Maddeler	Düzeltilmiş Madde-Toplam Korelasyonu	2.Faktöre Ait Maddeler	Düzeltilmiş Madde-Toplam Korelasyonu
Madde 1	,742	Madde 7	,368
Madde 2	,727	Madde 8	,400
Madde 3	,614	Madde 9	,575
Madde 4	,615	Madde 10	,469
Madde 5	,592		
Madde 6	,633		

[29] Recai Coşkun vd., *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamaları* (Sakarya: Sakarya Kitapevi, 2007); Sait Gürbüz - Faruk Şahin, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016); Durmuş vd., *Sosyal Bilimlerde Spss'le Veri Analizi*.

[30] Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*.

[31] Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*; Ezel Tavşancıl, *Tutumların Ölçülmesi ve Spss İle Veri Analizi* (Ankara: Nobel Yayıncılık, 2002).

Tablo 8 incelendiğinde, Dindarlık Temelli Ekran Kullanımı Yönlendirme Ölçeği'ne ait maddelerin düzeltilmiş madde-toplam korelasyon değerlerinin tümü kabul edilebilir düzeyin üzerinde olduğu görülmektedir. Birinci faktörde yer alan maddelerin madde-toplam korelasyon katsayıları r = 0,592 ile r = 0,742, ikinci faktörde yer alan maddelerin ise r = 0,368 ile r = 0,575 arasında değişmektedir. Alanyazında, madde-toplam korelasyonunun 0,30 ve üzerindeki değerlerinin yeterli düzeyde olduğu ve bu tür maddelerin ölçeğin genel yapısına güçlü katkı sağladığı belirtilmektedir.[32] Bu bağlamda, DTEKYÖ'de yer alan tüm maddelerin yeterli ayırt ediciliğe sahip olduğu ve ölçeğin iç tutarlılığını desteklediği söylenebilir.

2.2.1. Test-Tekrar Test Güvenirliği

Ölçeğin zamana karşı kararlılığını belirlemek amacıyla test-tekrar test güvenirliği analizi yapılmıştır. Bu kapsamda, ölçeğin nihai formu 101 katılımcıya iki hafta arayla iki kez uygulanmıştır. Elde edilen ilk ve ikinci uygulama puanları arasındaki ilişki Pearson korelasyon analizi ile incelenmiştir. Analiz sonucunda, ölçeğin toplam puanı için korelasyon katsayısı r = 0,87 ($p < 0,05$) olarak bulunmuştur. Alt boyutlar düzeyinde ise "Dini-Ahlaki Dijital Rehberlik" faktörü için r = 0,84 ($p < 0,05$) ve "Dindarlık Temelli Dijital Denetim" faktörü için r = 0,79 ($p < 0,05$) değerleri elde edilmiştir. Bu sonuçlar, ölçeğin zaman içindeki ölçüm tutarlılığının yüksek olduğunu göstermektedir.

Sonuç

Bu çalışmada, ailelerin dindarlık temelli yönlendirme davranışlarının çocukların ekran kullanımı üzerindeki etkilerini ölçmeye yönelik olarak Dindarlık Temelli Ekran Kullanımı Yönlendirme Ölçeği (DTEKYÖ) geliştirilmiştir. Gerçekleştirilen açımlayıcı faktör analizi sonucunda, faktör yükleri 0,528 ile 0,910 arasında değişen, iki boyutlu ve toplam 10 maddeden oluşan geçerli bir yapı elde edilmiştir. Cronbach's Alpha iç

[32] Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*; Tavşancıl, *Tutumların Ölçülmesi ve Spss Ile Veri Analizi*.

tutarlılık katsayılarının her iki alt boyut ve ölçeğin tümü için de kabul edilebilir düzeyin (1. Faktör = 0,88, 2. Faktör= 0,74 ve Ölçek= 0,86) üzerinde çıkması, ölçeğin oldukça güvenilir olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgular doğrultusunda DTEKYÖ'nün, ailelerin dini değerler temelinde gerçekleştirdikleri dijital yönlendirme davranışlarını ölçmede kullanılabilecek bir araç olduğu söylenebilir.

Bulgular, dijital ebeveynlik davranışlarına ilişkin literatürle anlamlı benzerlikler göstermektedir. Budak ve Işıkoğlu tarafından geliştirilen "Dijital Oyun Ebeveyn Rehberlik Stratejileri Ölçeği", ebeveynlerin çocuklarını dijital ortamlarda aktif, kısıtlayıcı, ortak ve teknik rehberlik stratejileriyle yönlendirdiğini ortaya koymuştur.[33] Benzer şekilde, Harmandar Ergül ve Işıkoğlu'nun" Dijital Ebeveynlik Davranışları Ölçeği" çalışması, ebeveynlerin dijital ortamlarda çocuklarına rehberlik ederken teknolojik müdahale riskleriyle karşılaştığını ve ebeveynliğin dijital ortamda çok boyutlu hale geldiğini göstermiştir.[34] Bu çalışmaların ortak noktası, ebeveynliğin dijitalleşme ile birlikte teknik bir kontrol sürecinden ziyade, etkileşimsel ve değer yönelimli bir sürece dönüşmesidir. Diğer bir araştırma, dijital ebeveynliğin temel rollerini tanımlayarak ebeveynlerin çevrimiçi riskleri önleme, çocukların internet kullanımına dair sınırlar belirleme ve güvenli dijital davranışları öğretme gibi sorumluluklar üstlendiğini ortaya koymuştur. Bu bulgular, dijital ebeveynlik kavramının yalnızca teknik becerilerle değil, aynı zamanda aile içi iletişim ve rehberlik süreçleriyle ilişkili olduğunu göstermektedir.[35] Diğer yandan, Manap ve Durmuş tarafından geliştirilen "Dijital Ebeveynlik Farkındalığı Ölçeği" dört boyut (Verimli Kullanım, Risklerden Koruma, Model Olma ve Dijital İhmal) altında toplanmış ve ebeveynlerin dijital ortamda çocuklarını nasıl yönettiklerini farkındalık düzeyinde değerlendirmiştir.[36] Bu bulgu-

[33] Kadriye Selin Budak - Nesrin Işıkoğlu, "Dijital Oyun Bağımlılık Eğilimi ve Ebeveyn Rehberlik Stratejileri Ölçeklerinin Geliştirilmesi", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 55/3 (2022), 673-719.

[34] Dilara Harmandar Ergül - Nesrin Işıkoğlu, "Bebeklerde Dijital Teknoloji Kullanımı ve Dijital Ebeveynlik Davranışları Ölçeklerinin Geliştirilmesi", *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 25/2 (2024), 945-968.

[35] Işıl Kabakçı Yurdakul vd., "Dijital Ebeveynlik ve Değişen Roller", *Gaziantep University Journal of Social Sciences* 12/4 (2013), 883-896.

[36] Manap - Durmuş, "Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeğinin Geliştirilmesi".

lar, dijital ebeveynliğin bilinç, rehberlik ve koruma odaklı bileşenlerden oluştuğunu göstermektedir.

Ayrıca, "Sosyal Medya Parenting" ölçeği çalışması, ebeveynlerin sosyal medya kullanım biçimlerini, paylaşım alışkanlıklarını ve dijital güvenlik tutumlarını altı faktör (Sosyal Medya Kullanımı, Paylaşım, Veli Medyası, Öğretici Ebeveyn, Öğrenen Ebeveyn, Dijital Güvenlik) üzerinden değerlendirmiştir. Bu ölçek, ebeveynlerin sosyal medya ortamında çocuklarıyla etkileşimlerini ölçerken dijital davranışların sosyo-kültürel yansımalarını da ele almıştır.[37] "Ebeveyn Teknoferansı Ölçeği" ise üç faktörlü yapısıyla (Ebeveyn Teknoferansı Özellikleri, Çocuğa Yansımalar, Akıllı Cihaz Kullanımını Azaltma Önlemleri) ebeveynlerin teknoloji kullanımıyla ilişkili dikkat dağınıklığı ve iletişim kesintilerini ölçmüştür. Bu çalışma, ebeveynlerin teknolojiyle kurdukları ilişkinin çocuklarla etkileşim kalitesini doğrudan etkilediğini ortaya koymuştur.[38]

Bu kapsamda DTEKYÖ, literatürde yer alan bu ölçeklerden farklı olarak ebeveynlerin dijital yönlendirme davranışlarını dindarlık, ahlaki sorumluluk ve manevi değerler temelinde ele alarak özgün bir bakış açısı sunmaktadır. Mevcut ölçekler daha çok teknik, pedagojik veya davranışsal boyutlara odaklanırken; bu çalışmada geliştirilen ölçek, ebeveynlerin dini inançlarının ve ahlaki yönelimlerinin çocukların dijital medya kullanımına nasıl yansıdığını ölçmektedir. Dolayısıyla DTEKYÖ hem dijital ebeveynlik literatürüne hem de din sosyolojisi ve değer eğitimi alanına disiplinlerarası bir katkı sağlamaktadır.

Teknolojik gelişmelerin ve dijitalleşmenin etkisiyle aile yapısı, ebeveyn tutumları ve dini değer aktarımı biçimleri de dönüşüme uğramaktadır. Dindarlığın, dijital medya kullanımı bağlamında çocuğa yönelik yönlendirme biçimlerine nasıl yansıdığı konusu, günümüzde hem din sosyolojisi hem de eğitim ve medya çalışmaları açısından önemli bir inceleme alanı haline gelmiştir. Bu doğrultuda geliştirilen DTEKYÖ, çağın dijital dinamikleri ile dini değerlerin etkileşimini anlamaya yönelik

[37] Sibel Subaşı vd., "Social Media Parenting Scale: Validity and Reliability Study", *Education and Information Technologies* 29 (2024), 25093-25121.

[38] Gökçen Özdemir, *Ebeveyn Teknoferansı Ölçeğinin Geliştirilmesi* (Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2024).

ampirik bir araç olarak değerlendirilebilir. Ölçek, mevcut durumu tespit etmenin yanı sıra, gelecekte yapılacak nicel ve karşılaştırmalı çalışmalara temel teşkil edebilecek niteliktedir.

Geliştirilen Dindarlık Temelli Ekran Kullanımı Yönlendirme Ölçeği (DTEKYÖ), yalnızca akademik araştırmalarda değil, aynı zamanda uygulamalı eğitim ve rehberlik süreçlerinde kullanılabilecek bir ölçme aracıdır. Ölçek, öncelikle eğitim kurumlarında rehberlik servisleri tarafından ebeveynlerin dijital medya yönlendirme biçimlerini değerlendirmek amacıyla kullanılabilir. Okullarda düzenlenecek veli eğitim seminerlerinde, ebeveynlerin dini değerler çerçevesinde çocuklarının ekran kullanımını nasıl yönlendirdiklerine ilişkin farkındalık düzeyleri bu ölçek yardımıyla ölçülüp geliştirilebilir. Ayrıca, dini danışmanlık ve rehberlik programlarında, ölçek sonuçları doğrultusunda ailelere yönelik değer temelli dijital farkındalık eğitimleri tasarlanabilir. Din görevlileri, psikolojik danışmanlar ve değerler eğitimi uzmanları, ölçekten elde edilen bulguları kullanarak ebeveynlere dijital dünyada ahlaki tutarlılık, ölçülülük ve mahremiyet bilinci konularında rehberlik edebilir. Bunun yanı sıra, üniversitelerde yürütülen akademik araştırmalarda ölçek, dijitalleşme sürecinde dini yönelimlerin ebeveyn tutumlarına etkisini analiz etmede kullanılabilir. Böylelikle DTEKYÖ, hem bilimsel araştırmalara ampirik veri sağlama hem de uygulayıcılar için yol gösterici bir araç işlevi görebilir.

Bu doğrultuda şu önerilerde bulunulabilir:

-Ölçek, farklı yaş grupları ve kültürel bağlamlarda uygulanarak geçerlik ve güvenirlik analizleri yeniden test edilmelidir.

-Ebeveynlerin dini yönelim biçimleri (geleneksel, modern, postmodern) ile ölçek puanları arasında ilişki incelenebilir.

-Eğitim kurumlarında, dijital medya eğitimi ile dini-ahlaki değer aktarımı arasındaki dengeyi sağlayacak programların tasarımı için bu ölçekten yararlanılabilir.

-Nicel bulgular, nitel görüşmelerle desteklenerek ailelerin dijital medya rehberliğine dair algıları daha derinlemesine analiz edilebilir.

Kaynakça

Aktaş, Hamza. "Dijital Dünyada Çocuk Eğitimi: Ebeveynlerin Dinî Rehberlik Rolü". *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [BOZİFDER]* 27 (2025), 143-176. https://doi.org/10.51553/bozifder.1635047

Anderson, James C. - Gerbing, David W. "The Effect of Sampling Error on Convergence, Improper Solutions, and Goodness-of-Fit Indices for Maximum Likelihood Confirmatory Factor Analysis". Psychometrika 49/2 (1984), 155-173.

Boomsma, Anne. "Nonconvergence, Improper Solutions, and Starting Values in Lisrel Maximum Likelihood Estimation". Psychometrika 50/2 (1985), 229-242.

Budak, Kadriye Selin - Işıkoğlu, Nesrin. "Dijital Oyun Bağımlılık Eğilimi ve Ebeveyn Rehberlik Stratejileri Ölçeklerinin Geliştirilmesi". Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi 55/3 (2022), 673-719. https://doi.org/10.30964/auebfd.939653

Büyüköztürk, Şener. "Faktör Analizi: Temel Kavramlar ve Ölçek Geliştirmede Kullanımı". *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi* 32/32 (2002), 470-483.

Büyüköztürk, Şener. *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 27. Baskı., 2020.

Can, Abdullah. *SPSS ile Bilimsel Araştırma Süresince Nicel Veri Analizi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 4. baskı., 2016.

Canpolat, Murat - Karadaş, Cemal. "A Mixed Method Research on Increasing Digital Parenting Awareness of Parents." *Education and Information Technologies* 29/6 (2023), 6683-6704. https://doi.org/10.1007/s10639-023-12094-9

Coşkun, Recai vd. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamaları*. Sakarya: Sakarya Kitapevi, 2007.

Çamalan, Veli Furkan - Demirbaş, Elif. "Çocuklarda Teknolojinin Getirdiği Risklerden Kaçınma ve Bilinçli İnternet Kullanımını Destekleyen Çalışmalar". *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi* 13 (2024), 31-58. https://doi.org/10.54557/karataysad.1519907

Çüm, Sait - Koç, Nizamettin. "Türkiye'de Psikoloji ve Eğitim Bilimleri Dergilerinde Yayımlanan Ölçek Geliştirme ve Uyarlama Çalışmalarının İncelenmesi". *Eğitim Bilimleri ve Uygulama* 12/24 (2013), 115-135.

DeVellis, Robert F. *Ölçek Geliştirme: Kuram ve Uygulamalar*. çev. Tarık Totan. Ankara: Nobel Yayıncılık, 2014.

Durmuş, Beril vd. *Sosyal Bilimlerde Spss'le Veri Analizi*. İstanbul: Beta Basım Yayın, 5. Baskı., 2013.

Enagandula, Rupesh vd. "Study of Internet Addiction in Children with Attention-Deficit Hyperactivity Disorder and Normal Control". *Industrial Psychiatry Journal* 27/1 (2018), 110-114. https://doi.org/10.4103/ipj.ipj_47_17

Ergül, Dilara Harmandar - Işıkoğlu, Nesrin. "Bebeklerde Dijital Teknoloji Kullanımı ve Dijital Ebeveynlik Davranışları Ölçeklerinin Geliştirilmesi". İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 25/2 (2024), 945-968. https://doi.org/10.17679/inuefd.1457043

Ferah, Nimet. "Dijital Ebeveynlikte Dini Tutumlar Üzerine Nitel Bir Araştırma". *Eskiyeni* 49 (2023), 393-416. https://doi.org/10.37697/eskiyeni.1275504

Grieder, Silvia - Steiner, Markus D. "Algorithmic Jingle Jungle: A Comparison of Implementations of Principal Axis Factoring and Promax Rotation in R and SPSS". Behavior Research Methods 54 (2022), 54-74. https://doi.org/10.3758/s13428-021-01581-x

Gürbüz, Sait - Şahin, Faruk. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 3. Baskı., 2016.

Güvendir, Meltem Acar - Özkan, Yeşim Özer. "Türkiye'deki Eğitim Alanında Yayımlanan Bilimsel Dergilerde Ölçek Geliştirme ve Uyarlama Konulu Makalelerin İncelenmesi". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 14/52 (2015), 23-33. https://doi.org/10.17755/esosder.54872

İnan Kaya, Gamze vd. "Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması". *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 46 (2018), 149-173. https://doi.org/10.21764/ maeuefd.390626

Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi, Kavramlar, İlkeler, Teknikler*. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık, 5. Basım., 1995.

Karaşahin, Hakkı. "Din Sosyolojisinde Dindarlığın Ölçülmesi Problemi Üzerine Bir Araştırma". Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 49/1 (2008), 191-200. https://doi.org/10.1501/Ilhfak_0000000960

Kurt, Abdurrrahman. *Din Sosyolojisi.* Bursa: Sentez Yayıncılık, 2018.

Manap, Abdullah - Durmuş, Emine. "Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçe-

ğinin Geliştirilmesi". *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 21/2 (2020), 978-993. https://doi.org/10.17679/inuefd.711101

Özdemir, Gökçen. Ebeveyn Teknoferansı Ölçeğinin Geliştirilmesi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2024.

Stevens, James P. Applied Multivariate Statistics for the Social Sciences. New York: Psychology Press, 4th Edition., 2001.

Subaşı, Sibel vd. "Social Media Parenting Scale: Validity and Reliability Study". Education and Information Technologies 29 (2024), 25093-25121. https://doi.org/10.1007/s10639-024-12833-6

Şahin, Bayzan - Uludaşdemir, Dilek. "Dijital Ebeveynlik ve Ebeveyn Arabuluculuğu". *Dijitalleşmenin İnsani Boyutu*. ed. Şahin Bayzan vd. 33-70. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2024.

Tabachnick, Barbara G. - Fidell, Linda S. *Using Multivariate Statistics*. Boston: Allyn and Bacon, 2007.

Tavşancıl, Ezel. *Tutumların Ölçülmesi ve Spss İle Veri Analizi*. Ankara: Nobel Yayıncılık, 2002.

Yakut, Selahattin. *Ahlaki Zekâ, Din ve Dindarlık (Psikososyal Bir Bakış).* Ankara: İKSAD Publishing House, 2022.

Yakut, Selahattin. "Mevsimsellik ve Dindarlık İlişkisi". OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi 16/27 (2020), 370-396. https://doi.org/10.26466/opus.669291

Yaman, Fatih. *Türkiye'deki Ebeveynlerin Dijital Ebeveynlik Öz Yeterliliklerinin İncelenmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018.

Yaşlıoğlu, M. Murat. "Sosyal Bilimlerde Faktör Analizi ve Geçerlilik: Keşfedici ve Doğrulayıcı Faktör Analizlerinin Kullanılması". *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi* 46 (2017), 74-85.

Yurdakul, Işıl Kabakçı vd. "Dijital Ebeveynlik ve Değişen Roller". Gaziantep University Journal of Social Sciences 12/4 (2013), 883-896.

Yurdugül, Halil. "Ölçek Geliştirme Çalışmalarında Kapsam Geçerliği İçin Kapsam Geçerlik İndekslerinin Kullanılması". XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi. 771-774. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 2005. http://yunus.hacettepe.edu.tr/~yurdugul/3/indir/PamukkaleBildiri.pdf.